

07/2016

EUROPEAN TRADE UNION COMMITTEE FOR EDUCATION
COMITE SYNDICAL EUROPEEN DE L'EDUCATION

**Yhteiset käytännön ohjeet miten
edistää työmarkkinaosapuolten yhteisiä
aloitteita Euroopan laajuisesti sekä
kansallisella, alueellisella ja
paikallisella tasolla psykososiaalisten
riskien estämiseksi ja torjumiseksi
opetuslalla**

Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutusalan
työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän
työelämän takaamiseksi

Also available in English:

“Joint practical guidelines on how to promote joint social partner initiatives at European, Regional and Local level to prevent and combat psychosocial hazards in education”

También disponible en español:

«Directrices prácticas conjuntas sobre cómo promover iniciativas conjuntas de los interlocutores sociales a nivel local, regional y europeo para prevenir y combatir los riesgos psicosociales en la educación»

Egalement disponible en français:

«Lignes directrices pratiques et communes visant à promouvoir des initiatives conjointes des partenaires sociaux aux niveaux européen, national, régional et local, dans le but de prévenir et de combattre les risques psychosociaux dans l'éducation »

Auch auf Deutsch verfügbar:

«Gemeinsame Praxisleitlinien für die Förderung gemeinsamer Initiativen der Sozialpartner auf europäischer, regionaler und lokaler Ebene zur Prävention und Bekämpfung psychosozialer Risiken im Bildungswesen»

De asemenea, este disponibil în limba română:

«Orientări practice comune privind modul de promovare al inițiativelor comune ale partenerilor sociali la nivel european, național, regional și local pentru prevenirea și combaterea pericolelor psihosociale în sectorul educație»

также доступен на русском языке:

«Совместные практические руководящие принципы по продвижению совместных инициатив социальных партнеров на европейском, региональном и местном уровнях для предотвращения и борьбы с психосоциальными рисками в секторе образования»

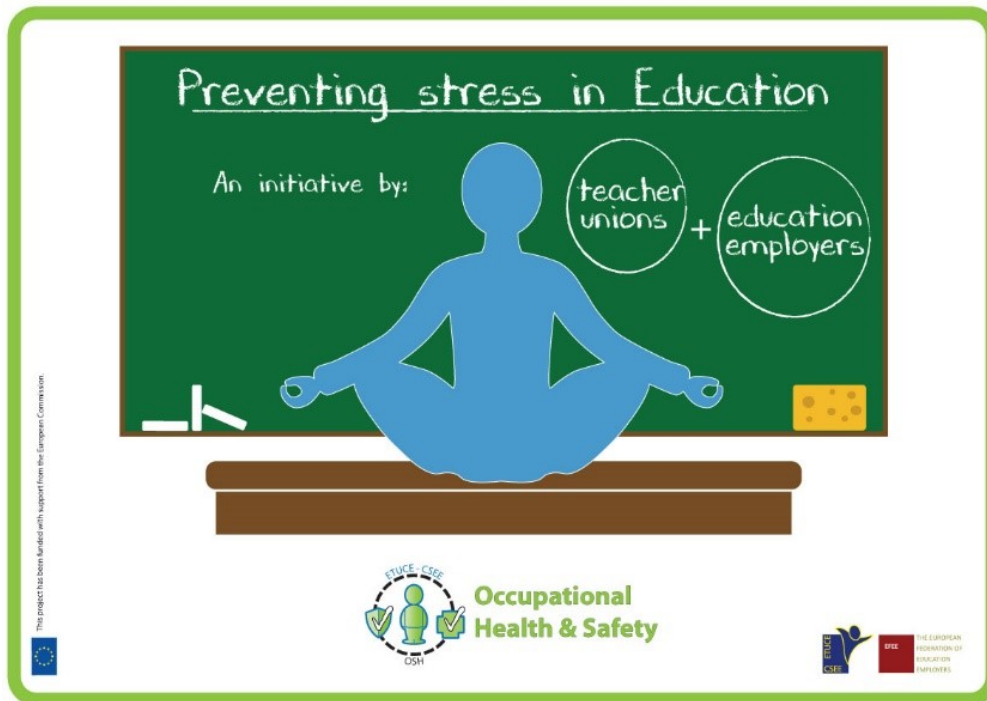
Tämän julkaisun tai sen osien jäljennös on sallittu ilman erillistä lupaa. ETUCE on kuitenkin mainittava, ja julkaisun kopio on lähetettävä ETUCEn sihteeristölle.

Opettajien eurooppalaisen edunvalvontajärjestön julkaisu – Bryssel 2016

"Tämä hanke on saanut tukea Euroopan komissiolta. Tämä julkaisu kuvastaa vain tekijänsä näkemyksiä. Euroopan komissiota ei voida pitää vastuullisena asiakirjan sisältämien tietojen käytöstä."

1	Yleiskuvaus hankkeesta	5
1.1	Hankkeen tavoitteet	5
1.2	Menetelmät	5
1.3	Ohjausryhmä	5
2	Hankkeessa toteutetut toimet	6
2.1	Verkkokysely	7
2.2	Tapaustutkimukset	8
2.2.1	Belgia	8
2.2.2	Suomi	8
2.2.3	Saksa	9
2.2.4	Romania	9
2.3	Koulutusseminaarit	9
2.4	Päätöskonferenssi	10
3	Yhteiset Käytännön ohjeet	12
3.1	Johdanto	12
3.2	Määritelmä	13
3.3	Tavoite	14
3.4	Suosituksset – näin pääsette alkuun	15
4	Lyhenteet	19
5	Julkaisut ja kertomukset	20

1 Yleiskuvaus hankkeesta

ETUCE ja EFEE ovat Euroopan opetusalan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun (ESSDE) kaudelle 2014–2015 laaditun yhteisen työohjelman ja EU:n työterveyttä ja -turvallisuutta koskevassa strategiakehyksessä kaudelle 2014–2020 määritettyjen painopisteiden mukaisesti toteuttaneet yhteistyössä kaksi vuotta kestäneen hankkeen ”Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutusalan työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi”. Hanke on saanut taloudellista tukea Euroopan komissiolta.

Hankkeen aikana ETUCE ja EFEE kartoittivat konkreettisia ja käytännönläheisiä tapoja ehkäistä psykososiaalisia riskejä ja torjua työperäistä stressiä opetuslalla. Hankkeen tuloksena valmistuivat yhdessä laaditut käytännön ohjeet opetusalan ammattijärjestöille ja työnantajille siitä, miten voidaan edistää työmarkkinaosapuolten yhteisiä Euroopan laajuisia, kansallisia, alueellisia ja paikallisia aloitteita psykososiaalisten riskien estämiseksi ja torjumiseksi opetuslalla.

1.1 Hankkeen tavoitteet

Tämän EU:n rahoittaman hankkeen pääasiallisena tarkoituksena oli laatia käytännönläheiset ja konkreettiset ohjeet hyvien työolosuhteiden edistämiseksi opetuslalla ja psykososiaalisten riskien, kuten työperäisen stressin, ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Hankkeen tavoitteena oli ennen kaikkea tukea työmarkkinaosapuolten sellaisia Euroopan, kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason aloitteita, joissa paneudutaan terveellisten ja turvallisten työpaikkojen luomiseen liittyviin haasteisiin ja painotetaan erityisesti opetusalan ammattijärjestöjen ja työnantajajärjestöjen yhteistyön tarpeellisuutta näiden haasteiden ratkaisemisessa. Näiden ohjeiden ja konkreettisten strategioiden ja toimien avulla ETUCE ja EFEE haluavat tukea opetusalan työmarkkinaosapuolten ja niihin sidoksissa olevien jäsenten pyrkimyksiä edistää keskeisten sidosryhmien tietoisuutta terveellisten ja turvallisten työolosuhteiden merkityksestä oppilaitoksissa.

1.2 Menetelmät

Hanke sai tieteellistä tukea Saksan Freiburgin työtieteelliseltä tutkimuskeskukselta FFAW:lta ja Espanjan ammattiliittojen työ-, ympäristö- ja terveystutkimuksen laitokselta ISTAS:lta. Esimerkkejä psykososiaalisten riskien ja työperäisen stressin ehkäisyyn liittyvistä, hyviä käytänteitä sisältävistä aloitteista kerättiin verkkokyselyn ja neljässä maassa (Romania, Suomi, Belgia ja Saksa) tehtyjen tapaustutkimusten avulla.

1.3 Ohjausryhmä

Ohjausryhmä vastasi yhdessä ETUCEn sihteeristön kanssa kaikkien hankkeeseen liittyvien toimien suunnittelusta ja järjestämisestä. Neuvoa-antavaan ryhmään kuului neljä jäsentä kansallisista opetusalan ammattijärjestöistä ja kaksi jäsentä kansallisista työnantajajärjestöistä. Jotta hankkeeseen liittyvässä työssä saataisiin asiantuntemusta erilaisista opetusalan työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvistä tilanteista, jäsenet valittiin

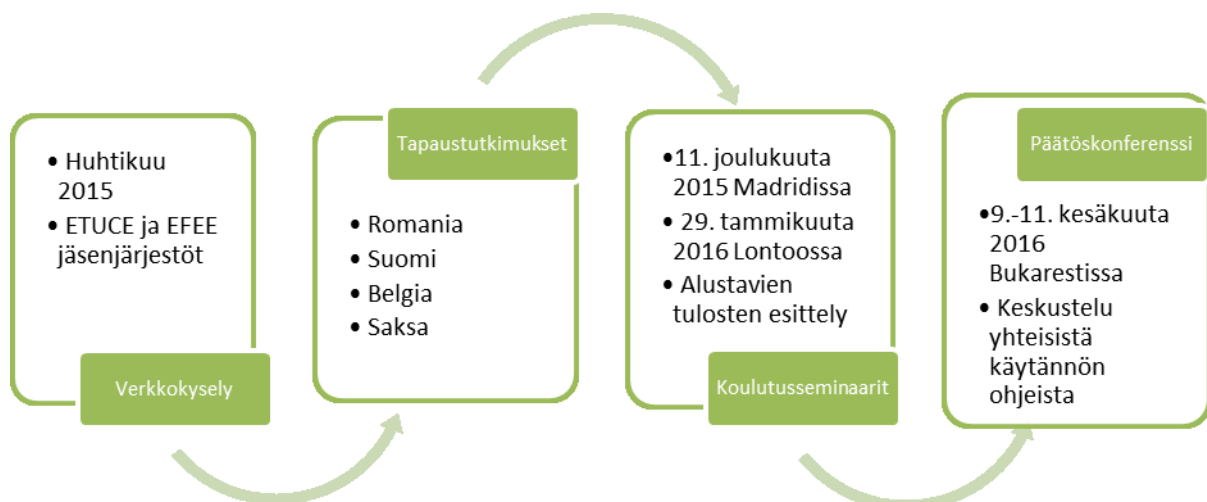
maantieteellisesti laajalta alueelta. Neuvoo-antavan ryhmän jäsenet olivat Suomesta (Tari Aho, Sivistystyönantajat), Yhdistyneestä kuningaskunnasta (Sarah Lyons, NUT), Saksasta (Ute Voit, VBE), Belgiasta (Stéphane Vanoirbeck, SEGEC), Espanjasta (Patrizio Pérez, FECCOO) ja Romaniasta (Alexandra Cornea, FSLE).

Ohjausryhmän jäsenet tukivat hanketta tarjoamalla psykososiaalisten riskien ehkäisyyn ja työperäisen stressin torjuntaan liittyvää asiantuntemustaan ja tietämystään. Yhdessä ETUCEn sihteeristön eli Hans-Joachim Lincken (FFAW, Saksa), Matthias Nüblingin (FFAW, Saksa), Clara Llorensin (ISTAS, Espanja) ja Salvador Moncadan (ISTAS, Espanja) kanssa ryhmän laati verkkokyselyn, avusti tapaustutkimusten ja haastattelujen järjestelyissä ja luonnosteli ja viimeisteli yhteiset käytännön ohjeet.

2 Hankkeessa toteutetut toimet

Hankkeeseen kuului neljä pääasiallista toimenpidekokonaisuutta. Ensimmäiseksi toteutettiin ETUCEn ja EFEE:n jäsenjärjestöjen keskuudessa verkkokysely. Toisena toimena oli neljässä maassa eli Suomessa, Romaniassa, Saksassa ja Belgiassa tehdyt tapaustutkimukset, joiden avulla saatiin kerättyä tietoa opetusalan psykososiaalisten riskien ehkäisyyn liittyvistä hyvistä käytänteistä. Kolmantena toimena järjestettiin kaksi koulutusseminaaria, joissa esiteltiin verkkokyselyn ja tapaustutkimusten alustavat tulokset ja keskusteltiin yhteisistä käytännön ohjeista. Viimeisenä toimena pidettiin Bukarestissa päätöskonferenssi, jossa keskusteltiin yhteisistä käytännön ohjeista "Miten edistää työmarkkinaosapuolten yhteisiä aloitteita

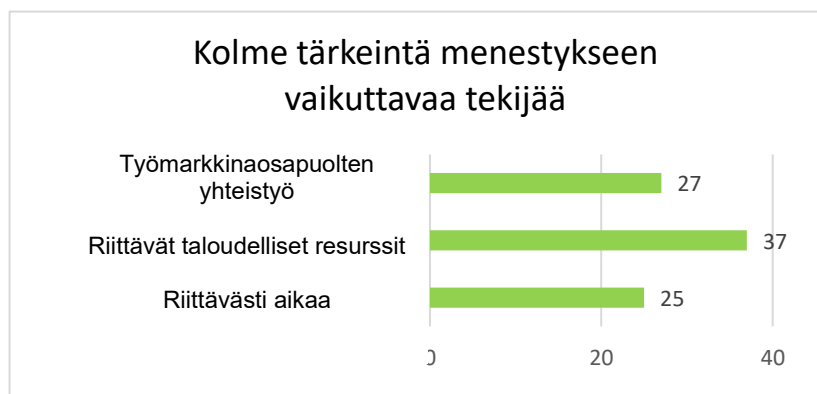
Euroopan laajuisesti sekä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla” sekä muokattiin niitä ja vahvistettiin ne.

2.1 Verkkokysely

Verkkokyselyn tarkoituksena oli kerätä tietoa olemassa olevasta työterveyttä ja -turvallisuutta koskevasta lainsäädännöstä, työmarkkinaosapuolten sopimuksista ja toimenpiteistä sekä koulutusalla toteutetuista toimista psykososiaalisten riskien ja työperäisen stressin ehkäisyn alalla. Kysely toimitettiin huhtikuussa 2015 kaikille ETUCEn ja EFEEEn jäsenjärjestöille. Tutkimukseen osallistui 55 jäsenjärjestöä 28 maasta, joista 36 oli ETUCEn jäsenjärjestöjen ja 19 EFEEEn jäsenjärjestöjen edustajia. Kaikkien ETUCEn ja EFEEEn jäsenjärjestöjen yleinen vastausaste oli siten 34 prosenttia.

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa ilmeni, että tutkimukseen oli vastannut eri opetusalan ammattijärjestöjen ja eri koulutustyyppien ja koulutusasteiden työnantajia. Kyselyssä useimmiten mainitut ja onnistuneimmiksi luokitellut aloitteet olivat oppilaitosten terveyden ja turvallisuuden organisoiminen (60 %), oppilaiden keskuudessa tapahtuvan kiusaamisen ja ahdistelun ehkäisyn (57 %), johtamisen ja palautteen laadun parantamisen (55 %) ja ammatillisen kehittymismahdollisuuksien parantamisen (51 %) alalta.

ETUCEn ja EFEEEn jäsenjärjestöt mainitsivat riittävät ajalliset ja taloudelliset resurssit (tai niiden puutteen) tekijöinä, jotka voivat vaikuttaa sekä myönteisesti että kielteisesti työperäisen stressin ehkäisyyn liittyvien aloitteiden ja kampanjoiden menestymiseen. Toinen vastaajien mainitsema kampanjoiden menestymiseen merkittävästi vaikuttava tekijä oli työmarkkinaosapuolten yhteistyö.

Tutkimuksesta ilmeni myös, että EFEEEn ja ETUCEn jäsenjärjestöt olivat tietoisempia omista kampanjoistaan ja aloitteistaan ja pitivät niitä merkittävästi onnistuneempina kuin työmarkkinakumppaninsa vastaavia kampanjoita ja aloitteita. Vaikka verkkokyselyn tulosten perusteella tulikin ilmi, että molemmat työmarkkinaosapuolet osallistuivat aktiivisesti terveyden edistämistoimiin opetusallalla, vastaajien useimmiten mainitsemat kampanjat ja aloitteet olivat joko ammattijärjestöjen tai työnantajajärjestöjen toteuttamia.

Työmarkkinaosapuolten yhdessä toteuttamista kampanjoista valtaosa koski väkivallan vähentämistä, ammatillista kehitystä sekä työn ja yksityiselämän yhteensovittamista. Opetusalan ammattijärjestöiltä ja työnantajilta parhaimmat arvostukset saaneet, yhteistyössä toteutetut aloitteet liittyivät kuitenkin työpaikan epävarmuuteen ja työperäistä stressiä koskevien tietojen keräämiseen kyselytutkimusten tai riskinarviointien avulla.

2.2 Tapaustutkimukset

Belgiassa, Saksassa, Romaniassa ja Suomessa tehdyissä neljässä tapaustutkimuksessa¹ haastateltiin yhteensä 85:tä vastaajaa puolistrukturoitujen yksittäishaastattelujen ja ryhmähaastattelujen muodossa. Vastaajilta (25 Belgiasta, 16 Suomesta, 19 Saksasta ja 25 Romaniasta) kysyttiin stressiä aiheuttavista tekijöistä, työperäisen stressin torjunnasta ja psykososiaalisten riskien ehkäisemisestä opetusallalla. Vastajiin kuului opettajia, koulunjohtajia, opetusalan ammattijärjestöjen ja opetusalan työnantajaliittojen edustajia, opetus- ja työministeriöiden edustajia ja opetusalan viranomaisia.

2.2.1 Belgia

Opettajatulokkaiden suurta vaihtuvuutta pidetään vakavana ongelmana Belgian 2.asteen kouluissa, ja sen nähdään liittyvän työperäiseen stressiin ja psykososiaalisten riskien ehkäisyn puutteeseen. Belgialaisten opettajatulokkaiden yleisimmin mainitsemia stressin aiheuttajia ovat työpaikkojen epävarmuutta ja väliaikaisuutta aiheuttavat rekrytointiehdot, korkea työkuormitus ja ristiriita opettajakoulutuksen ja

käytännön työn välillä. Oppilaitostasolla haastatellut kertoivat, että psykososiaalisten riskien ehkäisy on otettu äskettäin mukaan työsuojelukysymyksiin. Sekä Vrij Technisch Instituut Aalst että Institut Saint-Joseph Ciney ovat laatineet mentorointiohjelmia, joissa paneudutaan opettajakoulutuksen ja käytännön työn väliseen ristiriitaan. Ohjelmissa keskitytään opetustaitoihin ja uusien opettajien voimaannuttamiseen.

2.2.2 Suomi

Suomalaisiin opettajiin ja koulunjohtajiin kohdistuu suuria odotuksia vanhempien ja oppilaiden taholta sekä määrällisiä, emotionaalisia ja kognitiivisia vaatimuksia. Opettajilta odotetaan myös entistä suurempaa sitoutumista työhönsä, mikä johtuu työmatkoihin kuluvan ajan lisääntymisestä ja sähköpostin ja muiden verkkoviestintäjärjestelmien käytöstä opetuksessa. Kansallisella tasolla toteutettuja toimia ovat työmarkkinaosapuolten yhdessä kehittämät tiedotus- ja yhteiskoulutusohjelmat. Lisäksi kunnat rohkaisevat kouluja tuomaan esille työorganisaatiossa ja innovaatioissa tapahtuvaa edistystä. Oppilaitos havaittuja hyviä käytänteitä olivat mm. yhteistoiminnalliset ja yhteistyöhön perustuvat johtamismallit, psykososiaalisten riskien ehkäisyn integrointi koulun jokapäiväiseen toimintaan sekä tietotekniikan käyttöä ja sähköposteihin vastaamista koskevien sääntöjen määrittely.

¹ Neljän tapaustutkimuksen raportit ovat saatavilla ETUCEn verkkosivustolla: [Romania Suomi Saksa Belgia](#)

2.2.3 Saksa

Saksan tapauksesta ilmeni, että koululaitoksen uudistusten ja uudistusten mukanaan tuomien hankkeiden myötä määrälliset vaatimukset ovat lisääntyneet, minkä vuoksi opettajille jää liian vähän aikaa opettamiseen, ja työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen vaikeutuu. Nordrhein-Westfalenissa psykososiaalisia riskejä arvioidaan systemaattisesti alueellisella tasolla,

jotta kouluja voidaan tukea ennaltaehkäisevien toimien kehittämisessä. Organisaation ja käyttäytymisen tason ehkäisevistä toimenpiteistä mainittiin esimerkkinä stressinhallintaan ja stressin lähteisiin liittyvä koulutus. Lisäksi on erityisiä ohjelmia, kuten "Bildung und Gesundheit", joista koulut voivat saada rahoitusta ja koulutusta kehittyäkseen nk. terveellisiksi kouluiksi. Paikallistasolla haastatellut mainitsivat opettajan roolin muuttumisen: opettajat ovat yhä enemmän ryhmänsä jäseniä ja yhä vähemmän yksinään luokkahuoneessa. Muutoksesta aiheutuu työtehtävien selkeä jakautumien opettajien, koulunjohtajien ja muun opetushenkilöstön kesken.

2.2.4 Romania

Kaikki Romanian tapaustutkimuksessa haastatellut toivat esiin suuren työkuormituksen ja matalat palkat koulujärjestelmän mahdollisina psykososiaalisina riskeinä. Suuri työkuormitus johtuu korkeasta oppilas/opettaja -suhteesta, ylityötunteja aiheuttavasta suuresta byrokratian määrästä ja laajasta opetussuunnitelmasta, johon kuuluu paljon kokeita. Romanian hallitus sopi vuonna 2014 opetusalan ammattijärjestöjen kanssa uusien opettajien palkkaamisesta opettajien työmäärän keventämiseksi. Koulutasolla mainittuja hyviä käytänteitä ovat osallistuvat työtiimit, joissa jaetaan materiaalia, kehitetään työsuunnitelmia ja jaetaan tehtäviä. Näitä ovat lisäksi uusien opettajien oppiminen kollegoilta ja luokkakoon huomioiminen lukujärjestyksiä laadittaessa.

2.3 Koulutusseminaarit

Koulutusseminaareihin² osallistui noin 40 opetusalan ammattijärjestöjen ja työnantajajärjestöjen edustajaa. Niiden tarkoituksena oli pohtia, mitä toimenpiteitä tai aloitteita opetusalan työnantajat ja työntekijät voisivat yhdessä kehittää psykososiaalisten riskien ja työperäisen stressin ehkäisemiseksi oppilaitoksissa. Kahdessa koulutusseminaarissa tarkasteltiin verkkokyselyn alustaviin tietoihin pohjautuvia ja tapaustutkimuksissa esille tuotuja hyviä käytänteitä. Osallistujilla oli lisäksi tilaisuus jakaa kokemuksiaan ja tietojään opetusalan psykososiaalisten riskien ja työperäisen stressin ehkäisystä. Koulutusseminaareissa oli myös

² Kertomukset koulutusseminaareista ovat saatavana ETUCEn verkkosivustolla:

[Raportti Madridista pidetystä ensimmäisestä koulutusseminaarista](#)

[Raportti Lontoossa pidetystä toisesta koulutusseminaarista](#)

tilaisuus keskustella yhteisistä käytännön ohjeita koskevista ideoista, joilla voidaan ehkäistä psykososiaalisia riskejä ja työperäistä stressiä.

2.4 Päätöskonferenssi

Päätöskonferenssi pidettiin 9.–10. kesäkuuta 2016 Bukarestissa. Päätöskonferenssiin osallistui 70 EFEE:n ja ETUCEn jäsenjärjestöjen edustajaa EU-maista (ja ehdokasmaista) sekä EFTA-valtioista. Konferenssissa esiteltiin ja pohdittiin hankkeen tuloksia ja keskusteltiin ja muokattiin yhteisten ohjeiden luonnosta.

Lüneburgin Leuphana-yliopiston emeritusprofessori Bernhard Sieland esitteli hyviä esimerkkejä ja tietoa kansallisen, paikallisen ja henkilötason toimenpiteistä, joilla ehkäistään opetusalan psykososiaalisia riskejä. Hän painotti, miten tärkeää työelämän terveellisyys on sekä opettajille että oppilaille. Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston (EU-OSHA) verkkojohtaja Tim Tregenza kertoi Euroopan strategisissa puitteissa määritetyistä tavoitteista vuosille 2014–2020. Lisäksi hän esitteli vuonna 2014 toista kertaa tehdyn, Euroopan yrityksille suunnatun ja uusia ja kehittyviä riskejä kartoittavan kyselytutkimuksen (ESENER) tuloksia. Freiburgin työtieteellisen tutkimuskeskuksen FFAW:n tutkija Hans-Joachim Lincke kertoi osallistujille hankkeen tuloksista. Euroopan komission työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston työmarkkinaosapuolten vuoropuhelusta vastaava virkamies Stefaan Ceuppens selvitti Euroopan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun merkitystä työpaikkojen turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi. Tuottaja Wouter Massink näytti hankkeen yhteydessä tehdyn lyhytelokuvan ensimmäistä kertaa. Elokuvasa esitellään erilaisia hyviä käytänteitä, jotka liittyvät opetusalan psykososiaalisten riskien hallintaan ja ehkäisemiseen oppilaitoksissa.

Opetusalan ammattijärjestöjen ja opetusalan työnantajien edustajat keskustelivat kolmessa pienryhmässä yhteisistä käytännön ohjeista. Ensimmäisen työryhmän osallistujilla oli tilaisuus pohtia ohjeiden sisältöä kriittisesti ja ehdottaa niihin muutoksia. Toisessa työryhmässä keskusteltiin ohjeiden käytännön toimeenpanosta.

Keskustelujen ja työryhmien tulosten perusteella pystyttiin muokkaamaan yhteisiä käytännön ohjeita *Miten edistää työmarkkinaosapuolten yhteisiä aloitteita Euroopan laajuisesti sekä*

kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla psykologisten riskien estämiseksi ja torjumiseksi opetusalla. Tulokset on esitetty seuraavassa luvussa.

3 Yhteiset Käytännön ohjeet

Miten edistää työmarkkinaosapuolten yhteisiä aloitteita Euroopan laajuisesti sekä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla psykososiaalisten riskien estämiseksi ja torjumiseksi opetuslalla

Edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi

3.1 Johdanto

Laadukkaan opetuksen edellytyksenä on, että opetusalan työpaikat ovat terveellisiä ja turvallisia. Työperäisellä stressillä ja psykososiaalisilla riskeillä on kielteisiä vaikutuksia terveyteen, minkä lisäksi ne aiheuttavat huomattavaa taloudellista rasitusta yksilöille, organisaatioille ja yhteiskunnalle. Tämän yhteistyössä toteutetun hankkeen avulla pyrittiin sen vuoksi edistämään työmarkkinaosapuolten aloitteita työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi. Hankkeen avulla voitiin kartoittaa konkreettisia ja käytännönläheisiä tapoja ehkäistä ja torjua työperäistä stressiä opetuslalla. Hankkeessa keskityttiin erityisesti työmarkkinaosapuolten yhdessä toteuttamiin aloitteisiin. Ohjeiden tarkoituksena on edistää opetusalan työmarkkinaosapuolten toimintasuunnitelmien ja toimintapoliittisten asiakirjojen, EU:n työterveyttä ja -turvallisuutta koskevaa kauden 2014–2020 strategiakehyksen ja toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä annetun direktiivin 89/391/ETY täytäntöönpanoa. Tätä varten järjestettiin kaksi alueellista koulutusseminaaria, joista ensimmäinen pidettiin 11. joulukuuta 2015 Madridissa ja toinen 29. tammikuuta 2016 Lontoossa. Koulutusseminaareissa esiteltiin neljässä maassa tehtyjen tapaustutkimusten sekä ETUCEn ja EFEEEn jäsenjärjestöjen parissa suoritetun verkkokyselyn tulokset³.

Nämä käytännön ohjeet on laadittu osana hanketta ”Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutusalan työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi”. Ohjeet pohjautuvat hankkeen aikana toteutettuihin toimintakokonaisuuksiin (ETUCEn ja EFEEEn jäsenjärjestöjen parissa tehty verkkokysely, opetushenkilöstön ja työmarkkinaosapuolten edustajien haastattelut kahdeksassa tapaustutkimusten koulussa Belgiassa, Suomessa, Saksassa ja Romaniassa ja kahden alueellisen koulutusseminaarin yhteydessä), joihin ETUCEn ja EFEEEn jäsenjärjestöt (opetusalan kaikkia koulutustasoja edustavat ammattijärjestöt ja työnantajajärjestöt) osallistuivat aktiivisesti. Suositusten ensisijaisena kohderyhmänä ovat opetusalan eurooppalaiset työnantajat ja ammattijärjestöt

³ Hyviin käytänteisiin voi tutustua seuraavassa osoitteessa: <http://www.csee-etuice.org/en/policy-issues/teachers-health-and-safety/work-related-stress/865-work-related-stress> ja osoitteessa: <http://educationemployers.eu/our-social-dialogue-activities/>

ja niihin sidoksissa olevat ryhmät, ja niissä käsitellään, miten työmarkkinaosapuolten yhteisiä aloitteita opetusalan psykososiaalisten riskien estämiseksi ja torjumiseksi voidaan edistää Euroopan laajuisesti sekä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Ohjeissa jatketaan ETUCEn ja EFEE:n työtä opetushenkilöstön, mukaan luettuna koulunjohtajien, työpaikan terveyden ja turvallisuuden alalla, mistä aikaisempia esimerkkejä ovat Euroopan opetusalan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun (ESSDE) yhteinen työohjelma ja ETUCEn osallistuminen EU-OSHA:n kampanjaan Terveellinen työ – stressi hallinnassa. Työmarkkinaosapuolet ovat viime vuosien aikana toteuttaneet menestyksekkäästi tällä alalla useita hankkeita, joissa on keskitytty esimerkiksi opettajien työperäiseen stressiin ja kolmannen osapuolen harjoittamaan väkivaltaan, mutta myös työmarkkina-asioihin, kuten opetusalan henkilöstön rekrytointiin ja työssä pitämiseen. Näiden ohjeiden myötä ETUCE ja EFEE tunnustavat, että opetusalan työpaikkojen terveellisyyden ja turvallisuuden parantamiseen on sitouduttava entistä lujemmin. Ne kannattavat edelleenkin Euroopan työmarkkinaosapuolten työperäisen stressin ehkäisystä ja väkivallan ja ahdistelun ehkäisystä tehtyjen puitesopimusten täytäntöönpanoa kansallisella tasolla.

Ohjeissa käsitellään EU:n työterveyttä ja -turvallisuutta koskevassa strategiakehyksessä kaudelle 2014–2020 määritettyjä EU:n painopistealueita. Erityistä huomiota kiinnitetään strategiakehyksen suositukseen tarkastella kansallisten työterveys- ja työturvallisuusstrategioiden täytäntöönpanoa yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa sekä strategiisiin tavoitteisiin työterveyttä ja työturvallisuutta koskevan lainsäädännön yhdenmukaisuuden edistämiseksi ja väestönmuutoksen ja työvoiman ikääntymisen aiheuttamien haasteiden ratkaisemiseksi. Ohjeiden tarkoituksena on edistää EU:n Eurooppa 2020 -strategiassa määritettyjä työllisyys- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita ja älykkääseen, kestävään ja osallistavaan kasvuun tähtääviä lippulaiva-aloitteita.

3.2 Määritelmä

ETUCE ja EFEE katsovat, että oppilaitosten olisi oltava turvallisia ja terveellisiä paikkoja, jotka edistävät opetuksen ja oppimisen onnistumista. Oppilaitokset käsittävät kaikkien koulutusasteiden oppilaitokset sekä opetusalan opetushenkilöstön ja muun henkilöstön (esi- ja perusopetuksessa, 2. asteen koulutuksessa, aikuiskoulutuksessa, korkea-asteen koulutuksessa sekä tutkimuksessa työskentelevän). Oppilaitokset ovat koulunjohtajien, opettajien ja muun opetushenkilöstön työpaikkoja ja ennen kaikkea paikkoja, joissa oppilaat saavat opetusta. Tavoitteena on sen vuoksi edistää sellaisen ilmapiirin luomista, joissa oppilaat voivat oppia ja opettajat ja muu opetusalan henkilöstö voivat tehdä työtään myönteisessä, terveellisessä ja turvallisessa ympäristössä.

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston (EU-OSHA) mukaan psykososiaaliset riskit johtuvat puutteellisesta työn suunnittelusta, organisoinnista ja hallinnoinnista sekä työpaikan huonosta sosiaalisesta ilmapiiristä, ja niistä voi aiheutua kielteisiä psykologisia, fyysisiä ja sosiaalisia seurauksia, kuten työperäistä stressiä, työuupumusta tai masennusta. Psykososiaalisia riskejä, kuten liiallista työtaakkaa, ei pidä sekoittaa olosuhteisiin, joissa työympäristö on kannustava ja joskus haastavakin, mutta jossa työntekijät ovat hyvin koulutettuja ja motivoituneita suorittamaan työnsä mahdollisimman hyvin. Hyvä psykososiaalinen ilmapiiri vahvistaa hyvää suoriutumista ja henkilökohtaista kehitystä sekä työntekijöiden henkistä ja fyysistä hyvinvointia.

Työntekijät kokevat stressiä, kun työn vaatimukset ovat liialliset ja suuremmat kuin heidän kykynsä selviytyä niistä. Mielen-terveysongelmien lisäksi pitkittyneestä stressistä kärsivät työntekijät voivat saada vakavia fyysisiä terveysongelmia, kuten sydän- ja verisuonitauteja tai tuki- ja liikuntaelinvaivoja.

Organisaation kannalta kielteisiin vaikutuksiin kuuluvat kokonaistuottavuuden heikkeneminen, lisääntyneet poissaolot, presenteismi (työntekijä saapuu töihin sairaana kykenemättä työskentelemään täysipainoisesti) ja lisääntyneet tapaturmat ja loukkaantumiset Stressistä johtuvat poissaolot ovat yleisesti pidempiä kuin muista syistä johtuvat poissaolot, ja työperäinen stressi voi lisätä varhaista eläkkeelle jääntä Yrityksille ja yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset arvioidaan merkittäviksi, ja niiden suuruus kansallisella tasolla on miljardeja euroja.

Tässä asiakirjassa heijastuu työ, jota ETUCE, EFEE ja sen jäsenjärjestöt ovat tehneet koulutussektorin työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi. Sen pohjalta voidaan laatia muita Euroopan laajuisia ja kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason kampanjoita.

Jos haluamme saada aikaan kestäväen muutoksen, jolla on pitkäaikaisia vaikutuksia oppilaitosten työympäristöön, koulujen perusarvojen (kuten keskinäisen kunnioituksen ja demokraattisen kansalaisuuden) pohtiminen ja vahvistaminen olisi aloitettava jo varhaiskasvatuksessa. Kaikkien opetusalan sidosryhmien, työmarkkinaosapuolten, koulujen johtajien, opettajien, oppilaiden ja vanhempien olisi osallistuttava siihen. Kaikilla tasoilla tarvitaan sen vuoksi tehokasta ja kohdistettua panostamista laadukkaaseen koulutukseen ja opetukseen, jotta voidaan varmistaa, että laadukasta koulutusta tarjoavat oppilaitokset ovat terveellisiä ja turvallisia toimintaympäristöjä.

3.3 Tavoite

Nämä käytännön ohjeet on suunnattu opetusalan eurooppalaisille viranomaisille, työnantajille ja ammattijärjestöille ja niihin sidoksissa oleville ryhmille. Niissä annetaan konkreettisia suosituksia siitä, miten työmarkkinaosapuolten yhteisiä aloitteita opetusalan psykososiaalisten riskien estämiseksi ja torjumiseksi voidaan edistää Euroopan laajuisesti sekä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Niiden tarkoituksena on auttaa opetusalan työmarkkinaosapuolia ja niihin sidoksissa olevia jäseniä kehittämään konkreettisia strategioita ja kampanjoita, joilla lisätään keskeisten sidosryhmien, myös Euroopan laajuisesti opetusalla toimivien, tietoisuutta terveellisten ja turvallisten työolosuhteiden merkityksestä oppilaitoksissa. Ohjeiden tärkeimpänä tavoitteena on auttaa opetusalan viranomaisia, työnantajia ja ammattijärjestöjä parantamaan ja ylläpitämään hyviä ja laadukkaita työolosuhteita koulutusala työpaikoilla. Näin taataan myös koulutuksen korkea laatu.

Ohjeita ei ole tarkoitettu ratkaisuksi kaikkiin mahdollisiin tapauksiin, vaan välineeksi, jota on arvioitava ja sovitettava kansallisten työterveys- ja työturvallisuusolosuhteiden mukaan. Eriyisen tärkeää on ottaa huomioon jokaisen yksittäisen työpaikan erityisolosuhteet.

3.4 Suositukset – näin pääsette alkuun

Suositukset on laadittu kolmelle tärkeimmälle tasolle (Euroopan, kansallinen ja oppilaitosten taso), joista jokaiselle esitetään omia toimia.

Euroopan tasolla on tärkeää, että opetusalan työmarkkinaosapuolet

- edistävät Euroopan ja kansallisen tason työmarkkinaosapuolten ja opetusalan tärkeimpien sidosryhmien tietoisuutta siitä, että opetushenkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin panostaminen tuo suoria hyötyjä koulutuksen laadun muodossa ja vähentää huonosta tuottavuudesta, sairauspoissaoloista ja henkilöstön pitkäaikaisista terveyshaitoista aiheutuvia valtavia kustannuksia
- kannustavat kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason oppilaitoksia aktiivisesti sitoutumaan sosiaalisen vuoropuhelun ja työehtosopimusten puitteissa psykososiaalisten riskien aiheuttamien ongelmien ennaltaehkäisyyn ja ratkaisemiseen
- käsittelevät psykososiaalisiin riskeihin ja työperäiseen stressiin liittyvää leimaa, jotta epäluuloisesti suhtautuville selviäisi, että riskit eivät ole yksittäisten henkilöiden ongelma, vaan että ne liittyvät työympäristöön ja työn organisointiin
- tunnustavat, että työurien pitenemisen vuoksi on stressin torjunnassa toimittava koko työura huomioon ottaen, sillä esimerkiksi sillä, miten nuoret opettajat saavat tukea, voi olla heidän myöhemmän työuransa kannalta merkitystä
- puhuvat sen puolesta, että psykososiaalisten riskien ehkäisy sisällytetään uusien opettajien perehdyttämiskoulutukseen ja koulunjohtajien ja opetushenkilöstön ammatilliseen täydennyskoulutukseen
- perustavat foorumin hyvien käytänteiden ja opetusalan työmarkkinaosapuolten kehittämien yhteisten toimintaohjeiden jakamiseksi kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla
- tiivistävät Euroopan laajuista yhteistyötä ja työmarkkinaosapuolten yhteistoimintaa koulujen työterveyden hallinnassa
- ajavat jatkossakin opetusalan työterveyttä ja työturvallisuutta koskevan strategisen kehyksen käyttöönottoa kansallisella tasolla ja sen sisällyttämistä maakohtaisiin suosituksiin
- seuraavat näiden ohjeiden täytäntöönpanoa ja kehittävät niitä edelleen.

Kansallisella ja alueellisella tasolla on tärkeää, että opetusalan työmarkkinaosapuolet

- laativat selkeitä ohjeita opetussuunnitelmista, opettajien koulutuksesta ja hyvinvoinnista (johon sisältyy psykososiaalisten riskien ehkäisy) osana opetushenkilöstön rekrytointia ja työssä pitämistä koskevaa kokonaisvaltaista strategiaa, jotta opetusalan ammattien houkuttelevuutta saadaan parannettua ja opetushenkilöstön (mukaan luettuna koulunjohtajien ja opettajien) arvostusta lisättyä
- tarkastelevat opetusalan edellisten uudistusten vaikutuksia ennen kuin ottavat käytäntöön uusia muutoksia
- lisäävät edelleen koulujen johtajien ja opetushenkilöstön tietoisuutta psykososiaalisten riskien ehkäisystä sisällyttämällä se uusien opettajien perehdyttämiskoulutukseen ja

ammattilliseen täydennyskoulutukseen, jotta voidaan jakaa tietoa siitä, miten työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista voidaan edistää

- käsittelevät psykososiaalisiin riskeihin ja työperäiseen stressiin liittyvää leimaa, jotta epäluuloisesti suhtautuville selviäisi, että riskit eivät ole yksittäisten henkilöiden ongelma, vaan että ne liittyvät työympäristöön ja työn organisointiin
- kannustavat tekemään säännöllisesti kansallisen lain mukaisia riskinarvioiteja, joissa tarkastellaan työpaikan työntekijöiden terveyttä ja hyvinvointia ja pyritään kartoittamaan opetushenkilöstön todelliset tarpeet ja heihin kohdistuvat riskit sekä toteuttamaan asianmukaisia toimia, joilla on todellisia vaikutuksia, esimerkiksi ottamalla henkilöstö mukaan työperäisen stressin vähentämisstrategioita koskevaan päätöksentekoon
- tarjoavat opetushenkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää näyttöä ja tutkimustietoa esimerkiksi laskemalla opetusalan työterveyden ja -turvallisuuden alalla toteutettuihin toimiin liittyvien investointien tuotto
- huomioivat opetusalan uudistusten, toimenpiteiden tai muiden toimien täytäntöönpanossa toimenpiteiden myönteiset vaikutukset taloudelliseen hyvinvointiin
- puoltavat psykososiaalisten riskien ehkäisyn sisällyttämistä työsuojelutarkastuksiin, joilla oppilaitoksia autetaan ja kannustetaan toteuttamaan asianmukaisia toimia, joilla vähennetään työperäistä stressiä ja luodaan hyvä ja psykososiaalisia riskejä ehkäisevä työympäristö
- arvioivat toteutettuja toimenpiteitä säännöllisesti, jotta voidaan varmistaa, että ne ovat sopivia ja todellakin edistävät psykososiaalisten riskien ehkäisyä
- kannustavat kehittämään kansallisia ohjeita, joihin sisältyy konkreettisia toimenpiteitä ja toteutettavia toimia, joilla voidaan ehkäistä ja torjua psykososiaalisia riskejä, kuten oppilaitoksissa ilmenevää työperäistä stressiä
- varmistavat, että psykososiaaliset riskit sisältyvät kansallisten työterveys- ja turvallisuuskomiteoiden toimintaohjelmaan ja että komiteat paneutuvat aktiivisesti työperäisen stressin ehkäisemiseen
- kohdistavat huomion terveellisten ja turvallisten työpaikkojen luomiseen ja jakavat prosessin kohtuullisiin kokonaisuuksiin, jotka voidaan toteuttaa työmarkkinaosapuolten yhteistyöllä ja joista on hyötyä kaikille mukana oleville sidosryhmille
- edistävät myönteistä työkulttuuria selventämällä koulujärjestelmään ja oppilaitoksiin kohdistuvia odotuksia että opetushenkilöstön roolia
- kannustavat kansallisen tason toimiin, joilla tuetaan opettajien, koulunjohtajien ja muun opetushenkilöstön ammatillista kehitystä (mukaan luettuna opettajien perehdyttämiskoulutusta ja ammatillista täydennyskoulutusta), jotta psykososiaalisten riskien ehkäisy saadaan osaksi työterveyteen ja työturvallisuuteen sekä muihin olennaisiin alueisiin, kuten osallisuuteen ja koulutuksen erityistarpeisiin, liittyvää koulutusta
- laativat yhdessä kaikkien opetusalan sidosryhmien kanssa mentorointistrategia, jota tarkistetaan säännöllisesti
- tukevat pitkältä sairauslomalta palaavan opetushenkilöstön tukijärjestelmän perustamista

- tarjoavat aikaa ja kannustimia tehdä yhteistyötä henkilöstön tukemisen alalla ja perustavat kansallisten/alueellisten terveysohjelmien puitteissa toimivia moniammatillisia tukiryhmiä
- etsivät ja hyödyntävät sopivia Euroopan, kansallisen ja alueellisen tason rahoitusmahdollisuuksia opetuslaitoksissa tehtävän, alaan liittyvän työn tukemiseksi kestäväällä tavalla.

Paikallisella (oppilaitoksen) tasolla on tärkeää, että opetusalan työmarkkinaosapuolet

- suorittavat lakisääteiset työpaikkakohtaiset riskinarvioinnit säännöllisesti ottaen myös huomioon psykososiaaliset riskit ja varmistavat palautteen ja sopivien toimien avulla, että arvioinneilla on merkitystä ja että niiden avulla pystytään vähentämään riskejä tai jopa poistamaan ne
- edistävät avointa ja yhteishenkeä luovaa työkulttuuria (esimerkiksi tiimiopetuksen, yhteistyöhön perustuvan oppimisen ja/tai vertaisarviointien avulla), jossa työperäinen stressi ja psykososiaaliset riskit pystytään tunnistamaan varhaisessa vaiheessa ja jossa kaikkiin hyvinvointiin liittyviin huolenaiheisiin pyritään reagoimaan myönteisessä hengessä
- antavat henkilöstölle tilaisuuksia kertoa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä kokemuksistaan sekä virallisissa puitteissa (esimerkiksi terveyteen liittyvien virallisten ilmoitusmenettelyjen tai koulunjohtajien ja henkilöstön välisten keskustelujen muodossa) että epävirallisesti (esimerkiksi työntekijöiden keskusteluissa), jotta työpaikalle syntyy työntekijöiden keskinäiseen ja työntekijöiden ja koulunjohtajien väliseen luottamukseen ja oikeudenmukaisuuteen perustuva työkulttuuri, jossa palautteen antaminen on sallittua ja jossa psykososiaalisten riskien estäminen on tärkeässä asemassa
- kehittävät eri keinoja osoittaa henkilöstölle arvostusta niin kollektiivisesti kuin yksilötasollakin.
- tarjoavat opettajille tilaisuuksia vaihtaa ammatillisia kokemuksiaan ja näkemyksiään epävirallisessa ilmapiirissä, esimerkiksi varaamalla siihen aikaa ja/tai tiloja
- kannustavat kehittämään menettelysääntöjä yhdessä koko kouluyhteisön (koulun johtajien, opettajien, oppilaiden ja vanhempien) kanssa ja heitä varten määrittämällä selkeästi keskinäisen kunnioituksen pohjalta, mitä oppilailta, opetushenkilöstöltä, koulunjohtajilta ja vanhemmilta odotetaan ja mitkä ovat heidän tehtävänsä
- laativat psykososiaalisten riskien ehkäisyä käsittelevän kasvatustieteellisen oppaan, joka kattaa myös erityistarpeiden ja opettajien koulutuksen kaltaiset erityisalueet
- ottavat huomioon koulurakennuksen fyysisen kunnon ja sitä ympäröivän yhteisön pohdittaessa stressin vähentämistä edistävät koulujen omien voimavarojen käyttöä muutosten täytäntöönpanossa, esimerkiksi kannustamalla naapurikoulujen johtajia esittelemään stressitekijöiden arvioimiseen ja työperäisen stressin vähentämiseen liittyviä hyviä käytänteitään ottavat huomioon, että toimenpiteissä voidaan hyödyntää sekä materiaalisia resursseja, kuten henkilöstötiloja tai rentoutumiseen tarkoitettuja tiloja, että henkilöstöresursseja, kuten erityisoppilaiden tukihenkilöitä tai mentorointiohjelmia, joissa uusille opettajille annetaan tukea ja kannustetaan siten pysymään opettajina

- harjoittavat tiivistä yhteistyötä koulujen ammattijärjestöjen edustajien ja työterveys- ja työsuojeluvaltuutettujen kanssa ja auttavat niitä toteuttamaan tehtävänsä antamalla tietoa ja neuvontaa.

4 Lyhenteet

AFIEE	Sivistystyönantajat (Association of Finnish Independent Education Employers)
EFEE	Euroopan opetusalan työnantajien liitto
EFTA	Euroopan vapaakauppajärjestö
ESSDE	Euroopan opetusalan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu
ETUCE	Opettajien eurooppalainen edunvalvontajärjestö
EU	Euroopan unioni
EU-OSHA	Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto
F.E.CC.OO	Federación de Enseñanza Comisiones Obreras (Espanja)
FFAW	Saksa Freiburgin työtieteellinen tutkimuskeskus (Saksa)
FSLE	Fédération des Syndicats Libres de L'Enseignement (Romania)
ISTAS	Instituto Sindical de Trabajo Ambiente y Salud (Espanja)
NUT	National Union of Teachers (Yhdistynyt kuningaskunta)
SEGEC	Secrétariat Général de l'Enseignement Catholique (Belgia)
VBE	Verband Bildung und Erziehung (Saksa)

5 Julkaisut ja kertomukset

Tapaustutkimukset:

[Tapaustutkimusraportti Belgia](#)

[Tapaustutkimusraportti Suomi](#)

[Tapaustutkimusraportti Saksa](#)

[Tapaustutkimusraportti Romania](#)

Koulutus ja uudelleen koulutus

[Madridissa pidetty ensimmäinen koulutusseminaari](#)

[Lontoossa pidetty toinen koulutusseminaari](#)

Tutkimusraportti:

[Verkkokyselyn ja tapaustutkimusten tulokset](#)

Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutusalan työpaikkojen hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi

**European Trade Union Committee for Education
Comité syndical européen de l'éducation**

Bd du Roi Albert II, 5 – 9th Floor
B-1210 Bruxelles, Belgique

T + 32 2 224 06 91/2
F + 32 2 224 06 94

*secretariat@csee-etu.org
www.csee-etu.org*